

dr. Darja STANIČ RACMAN*

mag. Neža KODRE**

Špela PETELIN**

Janez DODIČ**

Maja KREGAR**

Milena JANEŽIČ

NAČRT UPRAVLJANJA VODA ZA VODNI OBMOČJI DONAVE IN JADRANSKEGA MORJA IN PROGRAM UKREPOV UPRAVLJANJA VODA

POVZETEK

Avgusta 2011 je stopila v veljavo Uredba o Načrtu upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja, ki uveljavlja Načrt upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja (NUV). Cilj NUV je doseganja dobrega stanja voda do leta 2015. NUV je po svoji vsebini nacionalni strateško načrtovalski dokument na področju upravljanja voda, ki opredeljuje mehanizme za vodenje politik, ki imajo vpliv na vode.

NUV podaja stanje voda v Sloveniji. Za določitve vzrokov, zakaj stanje ponekod še ni dobro, je izvedena analiza vplivov človekovega delovanja na stanje površinskih in podzemnih voda. Analiza obravnava obremenitve vodnega okolja ter presoja njihove vplive na površinske in podzemne vode in posledično morebitne spremembe stanja. Glavni namen analiz je določiti, katere človekove dejavnosti prekomerno obremenjujejo okolje in s tem ogrožajo doseganje okoljskih ciljev, ki jih NUV zasleduje.

Za izvedbo ciljev, opredeljenih v nacionalnem programu upravljanja z vodami in NUV, je Vlada RS sprejela tudi Program ukrepov upravljanja voda. Pri tem so opredeljeni vsi tisti temeljni ukrepi, ki se v RS že izvajajo na podlagi veljavnih predpisov kot so na primer izgradnja komunalnih čistilnih naprav in kanalizacijskega omrežja ali izvajanje kmetijsko okoljskih ukrepov. Za zasledovanje okoljskih ciljev NUV so za vodna telesa površinskih in podzemnih voda predvideni tudi dopolnilni ukrepi.

Prispevek povzema glavne vsebinske sklope NUV vključno s Programom ukrepov upravljanja voda.

UVOD

Voda je eden osnovnih pogojev za življenje. Tako v okolju kot tudi v človeku omogoča toliko vitalnih procesov, da si brez nje enostavno ni mogoče predstavljati življenja. Voda je, čeprav brez barve in vonja ter navidezno povsod dostopna, ena najbolj pomembnih strateških dobrin vsakega naroda, vsakega naselja, vsake družine in vsakega človeka. Z vodo moramo ravnati na način, ki bo tudi prihodnjim generacijam omogočil zadostne količine in njeno ustrezno kakovost.

Tudi naše telo je nekakšna velika vreča vode, saj skoraj 70 % telesne teže človeka predstavlja voda, v kateri neprestano potekajo življenjski procesi. Voda uravnava telesno temperaturo, preko krvi oskrbuje celice s hranili in kisikom ter odplavlja odpadne snovi. Podobno je tudi povsod okrog nas, v prostoru, v katerem delamo oziroma živimo. Voda je tista, ki nam omogoča živeti ter delati, in je tista, ki najbolj pomembno vpliva na kakovost našega življenja.

A vendar skoraj vsaka dejavnost, v katero smo čez dan vključeni, na različne načine slabša bodisi kakovost vode bodisi znižuje raven njene razpoložljivosti. Pomanjkanje vode pomeni suše in lakoto, preveč vode pomeni poplave ter škode. Onesnažena voda pomeni finančne stroške in zdravstvene težave. Vodo potrebujemo v zadostnih količinah in primerne kakovosti.

Ker vodni viri niso neomejeni, moramo z njimi ravnati skrbno, celovito in trajnostno.

---

* dr. Darja Stanič Racman, univ.dipl.biol., Milena Janežič, univ.dipl.nov., Ministrstvo za okolje in prostor, Dunajska 48, Ljubljana,

** mag. Neža Kodre, univ.dipl.inž., Špela Petelin, univ.dipl.inž.grad., Janez Dodič, univ.dipl.ekon., Maja Kregar, dipl.inž.geod.,
Inštitut za vode Republike Slovenije, Hajdrihova 28c, Ljubljana

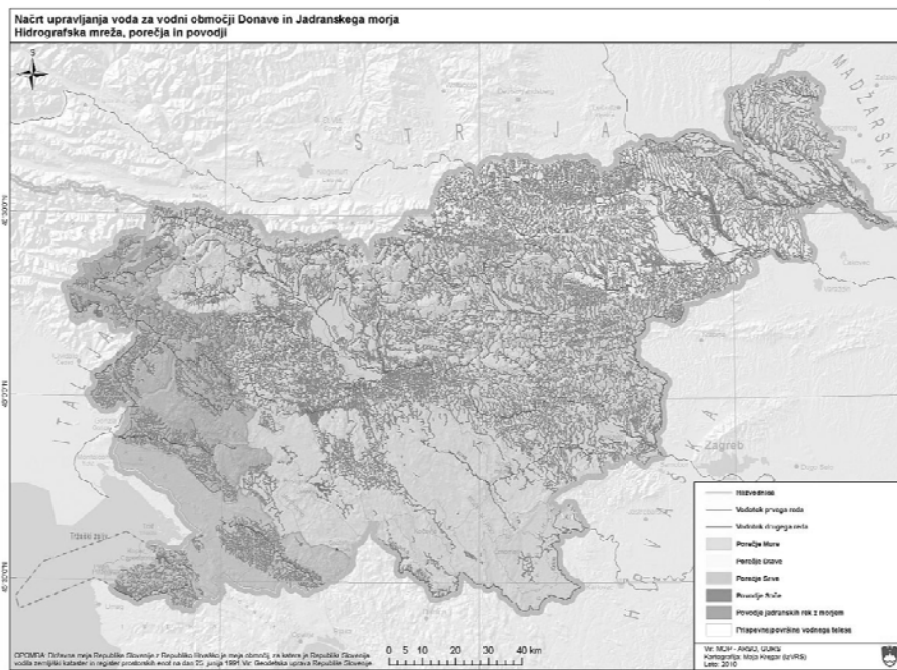
Vode okrog nas in pod tlemi, na katerih stojimo, sodijo med obnovljive naravne vire. Če želimo v Sloveniji ta življenjski vir ohraniti v dobrem stanju, moramo biti pozorni na vse dejavnosti, ki slabšajo stanje voda. V primeru težav moramo ukrepati zgodaj in učinkovito, predvsem pa je potrebno dolgoročno načrtovanje vseh naših korakov, ukrepov in dejavnosti, s katerimi varujemo naše ključne strateške dobrine – vire »dobre« vode. Pomembno vlogo v tem procesu ima tudi ozaveščanje najširše javnosti o pomembnosti varovanja naših voda.

Vse države članice Evropske unije so po letu 2000 začele celovito upravljati s svojimi vodnimi viri. S tem namenom so pripravile nacionalne Načrte upravljanja voda, ki sledijo skupni evropski vodni politiki, zagotavljajo varstvo in trajnostno rabo voda ter se posodablja vsakih 6 let.

KRATEK POVZETEK VSEBIN NUV

Opredelitev vodnih območij in vodnih teles

Republika Slovenija je kot teritorialne podlage za izvajanje programa upravljanja z vodami z Zakonom o vodah določila vodno območje Donave (v nadaljnjem besedilu: VO Donava) in vodno območje Jadranskega morja (v nadaljnjem besedilu: VO Jadranskega morja). VO Donave je hkrati del mednarodnega povodja Donave na območju Republike Slovenije s pripadajočimi podzemnimi vodami. VO Jadranskega morja je del povodja rek, ki se izlivajo v Jadransko morje na območju Republike Slovenije in sosednjih držav Italije in Hrvaške z obalnim morjem in s pripadajočimi podzemnimi vodami. Meja med VO Donave in VO Jadranskega morja je določena na podlagi hidrografske razvodnice. VO Donave tvorijo porečja Save, Drave in Mure, VO Jadranskega morja pa tvorijo povodje Soče in povodja jadranskih rek z morjem. Osnovne administrativno načrtovalske enote so vodna telesa površinskih voda (155 vodnih teles površinskih voda) in vodna telesa podzemnih voda (21 vodnih teles podzemnih voda) (Slika 1)

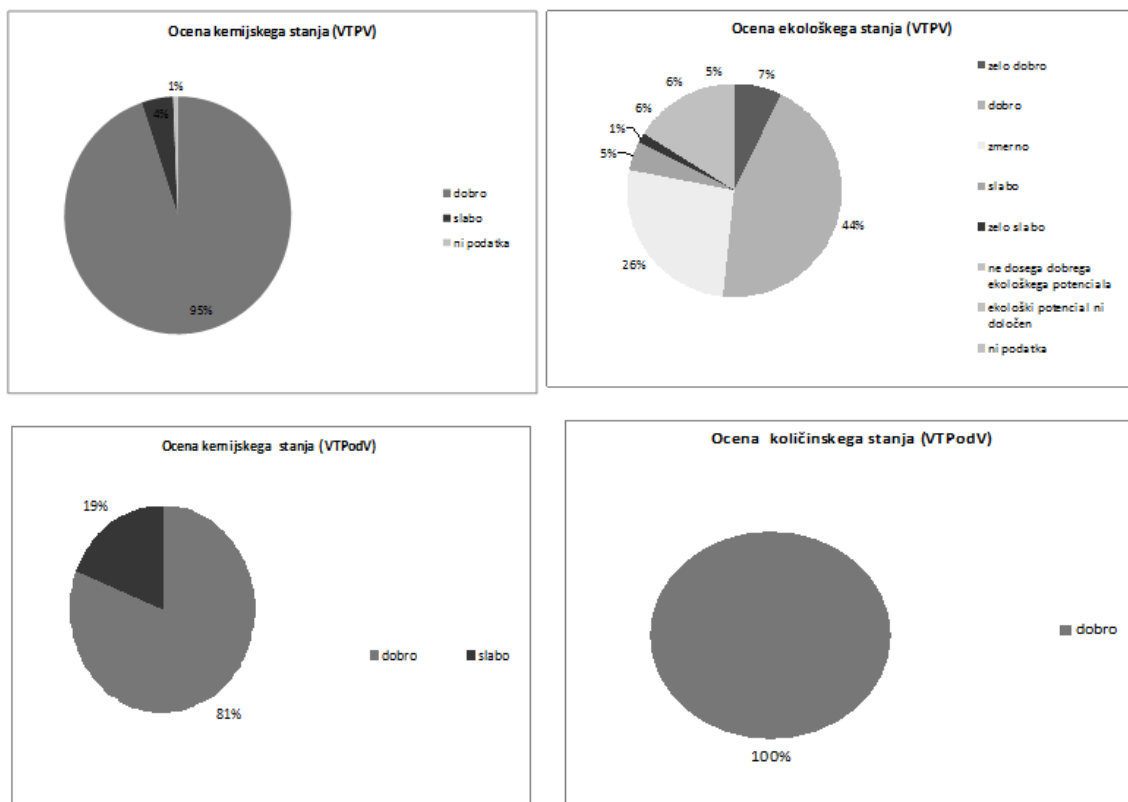
Slika 1: Hidrografska mreža, porečja in povodji.

OBMOČJA S POSEBNIMI ZAHTEVAMI

NUV obravnava tudi območja s posebnimi zahtevami. To so: varstvena območja po predpisih o vodah (vodovarstvena območja, območja kopalnih voda, ogrožena območja, občutljiva in ranljiva območja po predpisih varstva okolja, območja pomembna za življenje in rast morskih školjk in morskih polžev, območja salmonidnih in ciprinidnih voda), zavarovana in varovana območja v skladu s predpisi, ki urejajo ohranjanje narave, za katera sta pomembna vodni režim in kakovost voda, in območja varstvenih voda v skladu s predpisi, ki urejajo ribištvo.

STANJE VODNIH TELES

Za potrebe določitve ekološkega, kemijskega in količinskega stanja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemnih voda se izvaja monitoring stanja voda. Poleg vsebinske delitve programov monitoringov kakovosti voda se programi delijo na nadzorni, operativni in preiskovalni monitoring. Stanje vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemnih voda je prikazano na Sliki 2. Pri določitvi stanja vodnih teles se za površinske vode upošteva ekološko in kemijsko stanje, za podzemne vode se upošteva količinsko in kemijsko stanje.

Slika 2: Ocena kemijskega oziroma ekološkega stanja vodnih teles površinskih voda ter ocena kemijskega oziroma količinskega stanja vodnih teles podzemnih voda.

OBREMITVE IN VPLIVI ČLOVEKOVEGA DELOVANJA NA STANJE VODA

V NUV je prikazana tudi analiza vplivov človekovega delovanja na stanje površinskih in podzemnih voda. Analiza obravnava obremenitve vodnega okolja ter presoja njihove vplive na površinske in podzemne vode in posledično morebitne spremembe stanja. Glavni namen analiz je določiti, katere človekove dejavnosti prekomerno obremenjujejo okolje in s tem ogrožajo doseganje okoljskih ciljev, ki jih NUV zasleduje. Velikost vpliva človekovega delovanja na stanje površinskih in podzemnih vod je odvisna od velikosti obremenitve in od občutljivosti naravnega sistema.

V okviru analize obremenitev in vplivov je obravnavano onesnaževanje površinskih in podzemnih voda iz točkovnih in razpršenih virov onesnaževanja. Točkovni viri, ki se obravnavajo na osnovi podatkov iz emisijskega monitoringa so: industrijski ali kmetijski obrati, komunalne čistilne naprave, odlagališča in rudniki. Kot razpršeni viri onesnaževanja so izpostavljene obremenitve iz kmetijstva in obremenitve, ki so posledica razpršene poselitve. Evidentirani so potencialni viri incidentnih izliti nevarnih snovi v vode ter zbrani podatki o dejanskih izliti v zadnjih letih, na osnovi česar je ocenjena stopnja ogroženosti vodnih teles površinskih voda zaradi nastanka incidentnih dogodkov. Obravnavane so tudi hidromorfološke obremenitve in njihovi vplivi: odzemanje vode, izpuščanje odpadne vode, zadrževanje vode, prerazporejaje visokih voda, odzemanje naplavin, osuševanje zemljišč, regulacije in druge ureditve, raba obrežnega pasu, uravnavanje pretokov, vodne gladine in prodonosnosti. Področje obravnave so tudi biološke obremenitve vodnih ekosistemov, med katerimi so bile posebej izpostavljene tujerodne vrste organizmov in množično naseljevanje nekaterih vrst. Analiza podaja tudi

vsebine podnebnih sprememb. Podroben pregled in analiza obremenitev ter presoja njihovih vplivov na vodna telesa površinskih in podzemnih voda je bila osnova in izhodišče za določitev pomembnih zadev upravljanja in določitev potrebnih ukrepov za doseganje okoljskih ciljev Vodne direktive.

CILJI NAČRTA UPRAVLJANJA VODA

NUV postavlja cilj doseganja dobrega stanja voda do leta 2015, kar je skladno z zahtevami Vodne direktive.

Okoljski cilj za vodna telesa površinskih voda je doseganje dobrega ekološkega in dobrega kemijskega stanja do leta 2015. Pri tem se na doseganje dobrega kemijskega stanja voda navezujejo tudi cilji za zmanjšanje onesnaževanja s prednostnimi snovmi in odpravo emisij prednostno nevarnih snovi z namenom doseganja koncentracij, ki so blizu vrednostim naravnega ozadja.

Okoljski cilj za vodna telesa podzemnih voda je prav tako doseči njihovo dobro kemijsko in količinsko stanje do leta 2015. Po Uredbi o stanju podzemnih voda (Uradni list RS, št. 25/09) so cilji za podzemno vodo doseženi, če se njeno stanje ne poslabšuje ter:

- ima vodno telo podzemne vode dobro kemijsko stanje,
- je obrnjen vsak pomemben in stalno naraščajoč trend koncentracije kateregakoli onesnaževala, ki je posledica človekove dejavnosti, in ki značilno ogroža kakovost vodnih ali kopenskih ekosistemov, zdravje ljudi ali dejansko ali mogočo dopustno rabo vodnega okolja,
- je preprečen vnos nevarnih onesnaževal in omejen vnos drugih onesnaževal, ki pomenijo obstoječe ali možno tveganje za podzemno vodo,
- ima vodno telo podzemne vode dobro količinsko stanje.

Za območja s posebnimi zahtevami so določeni cilji, ki jih opredeljujejo predpisi, ki ta območja tudi določajo. Cilj urejanja voda je celovita obravnava naravnih procesov, njihovih značilnosti in njihovih potencialov za ogrožanje življenj in materialne škode ter prilagoditev življenja ljudi tem procesom. Pri tem je treba posebno pozornost usmeriti v ohranjanje in uravnavanje vodnih količin, varstvo pred škodljivim delovanjem voda, vzdrževanje vodnih in priobalnih zemljišč in v skrb za hidromorfološko stanje vodnega režima.

Cilj rabe voda je spodbujanje trajnostne in smotrne rabe voda, ki omogoča različne vrste rabe voda ob upoštevanju dolgoročnega varstva razpoložljivih vodnih virov in njihove kakovosti.

Rabo voda je treba načrtovati in izvajati tako, da se stanje voda ne poslabša, in da je, kjer je to potrebno, možno izboljšanje stanja.

OPREDELITEV IZJEM PRI DOSEGANJU OKOLJSKIH CILJEV IN MOŽNOSTI ODPSTOPANJ OD OKOLJSKIH CILJEV

Opredelitev izjem pri doseganju okoljskih ciljev je možna v obliki:

- podaljšanja rokov za namene postopnega doseganja okoljskih ciljev za vodna telesa, pod pogojem, da se stanje prizadetega vodnega telesa nič več ne slabša,
- doseganja manj strogih okoljskih ciljev ali občasnih manj strogih okoljskih ciljev in
- začasnega odstopanja od zastavljenih ciljev, zaradi izjemnih okoliščin, ki so nastale zaradi višje sile in so izjemne ali jih razumno ni bilo mogoče predvideti (izredno velike poplave in dolgotrajne suše).

Na vodnih telesih površinskih in podzemnih voda so bile izjeme pri doseganju okoljskih ciljev za prvo načrtovalsko obdobje opredeljene v obliki podaljšanja rokov, ki so možne, če velja, da so ukrepi za doseganje dobrega stanja voda do leta 2015 tehnično neizvedljivi ali če so stroški ukrepov za doseganje dobrega stanja voda do leta 2015 nesorazmerno visoki. Podaljšanje rokov za doseganje dobrega stanja voda je možno tudi v primeru, če naravne razmere ne dopuščajo izboljšanja stanja voda do leta 2015. Izjeme v obliki podaljšanja rokov se uveljavlja za 26 vodnih telesih površinskih voda (17 % vseh vodnih teles površinskih voda) ter za 3 vodna telesa podzemnih voda (14% vseh vodnih teles podzemnih voda).

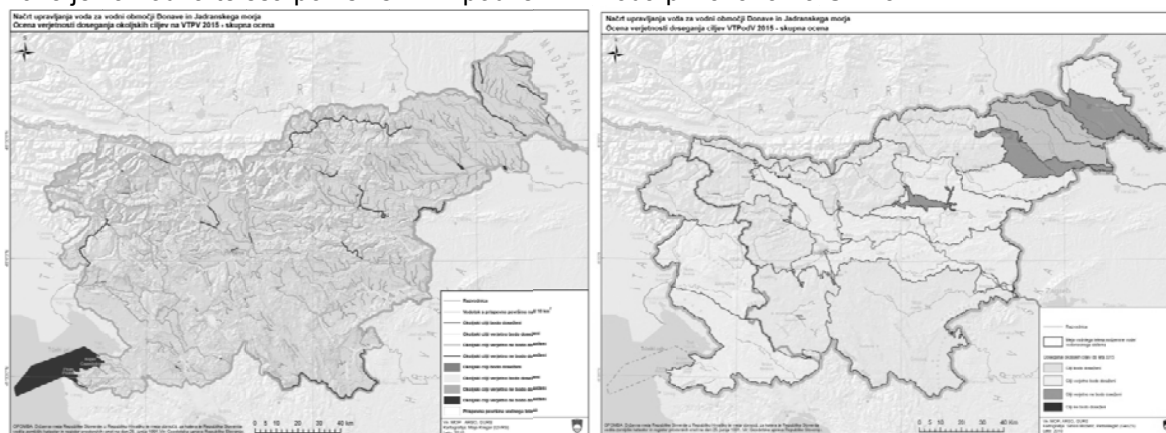
Skladno z Zakonom o vodah lahko Vlada RS za posamezno vodno telo določi, da se cilj doseganja dobrega stanja ali dobrega ekološkega potenciala vodnega telesa ne doseže, če je do poslabšanja prišlo zaradi fizičnih sprememb vodnega telesa zaradi nove človekove dejavnosti. Pri tem doseganje ciljev, ki se nanašajo na dobro stanje ali dober ekološki potencial voda, na drugih vodnih telesih znotraj istega VO ne sme biti ogroženo. Izpolnjeni morajo biti tudi drugi pogoji, kot je navedba in

utemeljenost razlogov za določitev odstopanj od okoljskih ciljev ter razvidnost, da koristnih ciljev, ki bodo doseženi z novimi preoblikovanji, zaradi tehnične neizvedljivosti ali nesorazmernih stroškov ni mogoče zagotoviti na drug način, ki je hkrati tudi boljše okoljska rešitev. Izkazati je potrebno prevladujoč javni interes oziroma so koristi, ki jih imajo nova preoblikovanja za zdravje ali varnost ljudi ali za trajnostni razvoj, večje od koristi, ki jih ima doseganje okoljskih ciljev za okolje in družbo. Zagotoviti je treba tudi vse ustrezne ukrepe, da se ublažijo škodljivi vplivi na stanje voda.

Zaradi načrtovane nove človekove trajnostne dejavnosti, ki bo povzročila fizične spremembe vodnih teles, zaradi katerih bo prišlo do poslabšanja stanja voda, se odstopanje od doseganja okoljskih ciljev pričakuje na treh vodnih telesih površinskih voda, in sicer na reki Savi.

OCENA VERJETNOSTI DOSEGANJA OKOLJSKIH CILJEV DO LETA 2015

Z oceno verjetnosti doseganja okoljskih ciljev do leta 2015 je bila določena verjetnost, ali bo vodno telo površinske ali podzemne vode doseglo zanj zastavljene okoljske cilje. Za potrebe izdelave ocene verjetnosti so bili upoštevani rezultati monitoringa kemijskega in ekološkega stanja ter izvajanje temeljnih ukrepov v obdobju do 2015. Tako pripravljena ocena verjetnosti doseganja okoljskih ciljev 2015 je za vodna telesa površinskih in podzemnih voda prikazana na Sliki 3.

Slika 3: Ocena verjetnosti doseganja okoljskih ciljev do leta 2015 na vodnih telesih površinskih voda ter na vodnih telesih podzemnih voda.

POMEMBNE ZADEVE UPRAVLJANJA VODA IN POMEMBNE OBREMENTITVE

V NUV so določene tudi pomembne zadeve upravljanja voda. To so tiste zadeve, za katere se ocenjuje, da predstavljajo glavne okoljske probleme. Pomembne zadeve upravljanja voda so:

- incidentna in namerna onesnaževanja in posegi na vodna in priobalna zemljišča ter nedovoljena plovba,
- incidentna in namerna onesnaževanja in posegi v površinske vode,
- lokalni vplivi na količinsko stanje podzemne vode,
- negotovosti pri ugotavljanju vira v primeru onesnaževanja iz razpršenih in točkovnih obremenitev,
- neinformiranost in neosveščenost javnosti o problematikah vodnega okolja,
- nejasna razmejitev pristojnosti za ukrepanje ob naravnih in drugih nesrečah,
- nepopoln pravni okvir,
- nepopolna implementacija načela celovitega povračila stroškov,
- nepoznavanje globokih vodonosnikov,
- neupoštevanje elementov stanja voda pri oblikovanju kazalnikov,
- neusklajenost vodnih teles in ekoloških tipov površinskih voda,
- nezadostnost obstoječih podatkov za izdelavo ekonomskih analiz v celoti,
- obremenitve odsekov za določitev referenčnih razmer,
- obremenitve poplavnih območij zaradi antropogenih posegov,
- obremenitve vodnih in obvodnih ekosistemov zaradi antropogenih posegov,
- obremenitve vodovarstvenih območij zaradi antropogenih posegov,
- pomanjkljiva analiza obremenitev in vplivov,
- pomanjkljivi ali neobstoječi arhivi in podatkovne baze,

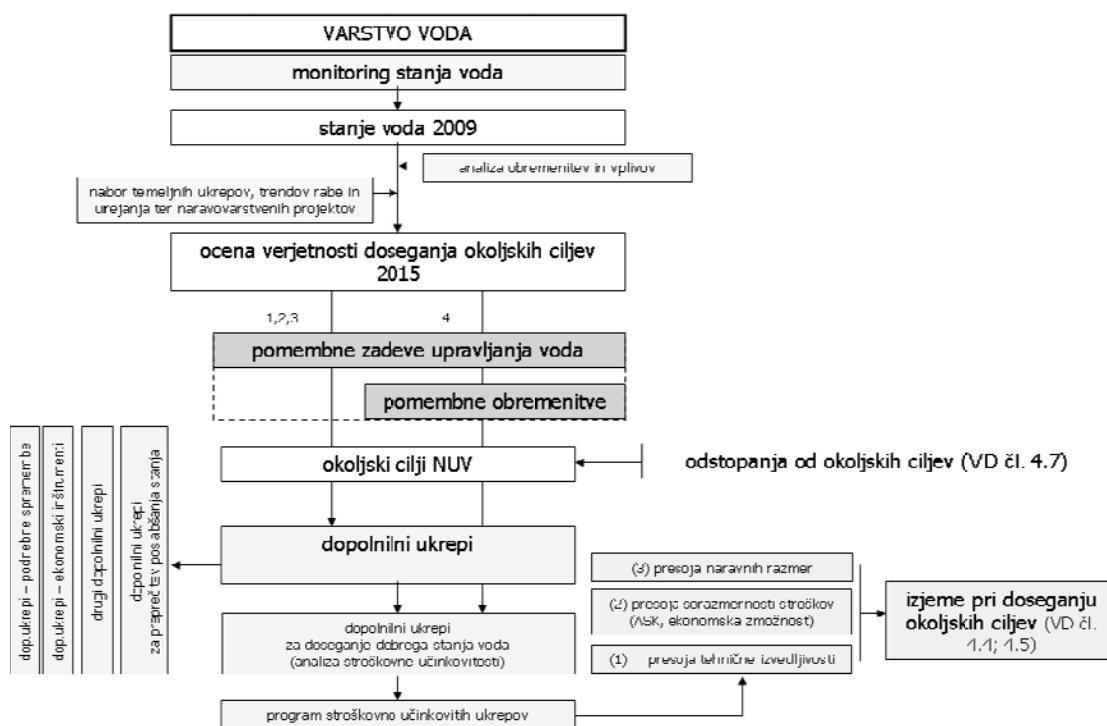
- pravni okvir nezadostno obravnava vpliv na stanje voda,
- prekomeren vpliv na podzemno vodo na mestu posega,
- prekomerni vplivi na količinsko stanje na lokalnih območjih,
- prekomerni vplivi na mestih izpustov iz komunalnih čistilnih naprav v kraška tla,
- prekomerni vplivi na stanje podzemne vode na lokalnih območjih,
- premajhen obseg nadzora spoštovanja prepovedi, omejitev in varstvenih režimov,
- prisotnost tujerodnih vrst,
- razdrobljenost upravljanja voda in nepovezanost med organi upravljanja,
- slabe prakse urejanja voda z vidika doseganja okoljskih ciljev,
- sprememba temperaturnih, padavinskih in pretočnih režimov ter povečanje jakosti in pogostosti nastopa poplav, erozije, plazov in suš,
- tehnično neustrezni mešani kanalizacijski sistemi,
- vnosi hranil (ribiška in ribogojska praksa),
- vnosi tujerodnih vrst,
- vplivi na podzemno vodo na mestih izpustov v tla,
- vrzeli v razdelitvi pristojnosti upravljavcev glede na dejansko rabo vode in
- zaznana negativna sprememba tlaka v posameznih vrtinah termalnih vodonosnikov.

Pomembne zadeve upravljanja voda obsegajo tudi pomembne obremenitve vodnih teles površinskih in podzemnih voda. To so obremenitve, za katere se oceni velika verjetnost, da sama po sebi ali v kombinaciji z drugimi vrstami obremenitev povzročajo, da vodno telo ali skupina vodnih teles ne bo dosegla zanje določenih ciljev. Prepoznane so na področjih onesnaževanja voda in hidromorfologije:

- čezmerno obremenjevanje na iztokih iz industrijskih naprav in/ali komunalnih čistilnih naprav,
- odvzemi vode,
- razpršeno onesnaževanje iz kmetijskih virov,
- regulacije vodnega toka in morfološke spremembe površinske vode zaradi hidroenergetske rabe,
- regulacije vodnega toka in morfološke spremembe površinske vode zaradi zagotavljanja poplavne varnosti,
- regulacije vodnega toka in morfološke spremembe površinske vode,
- regulacije vodnega toka in morfološke spremembe površinske vode zaradi potreb po zajezevanju vodnih količin in
- fizične spremembe strug zaradi urejanja voda.

METODOLOGIJA

Metodologija NUV, na podlagi katere so pripravljene tudi vsebine posameznih poglavij NUV, je razvidna iz Slike 4.

Slika 4: Metodologija, uporabljena v NUV.

SODELOVANJE Z JAVNOSTMI

NUV podaja tudi povzetek rezultatov sodelovanja z javnostjo. V skladu z nacionalnimi zakonskimi določili in določili vodne direktive je bil NUV predmet javne obravnave, ki je potekala v obdobju med 22. septembrom 2009 in 22. marcem 2010. Pripombe, komentarji in predlogi so bili upoštevani in vključeni v dokument, oziroma podana pojasnila in obrazložitve, zakaj le-ti niso bili upoštevani.

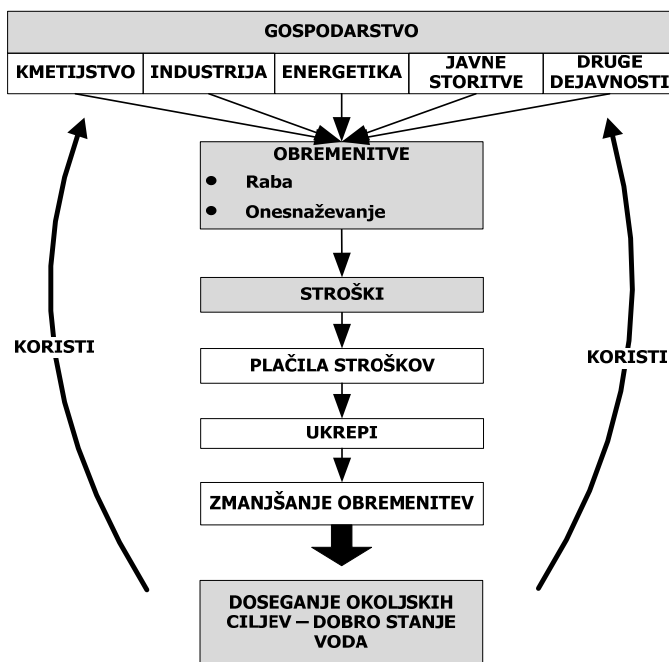
V okviru sodelovanja javnosti v procesu priprave NUV je bilo ministrstvo posebej dejavno: spomladi 2010 smo vzpostavili posebno spletno stran www.skrbimozavode.si, jeseni 2010 so bile organizirane delavnice na vseh porečjih rek, s katerimi smo ključne deležnike seznanili z načrtom, decembra 2010 pa je izšlo pet publikacij, in sicer: splošna zbiranka z osnovnimi informacijami o Načrtu upravljanja voda ter 5 porečnih knjižic – za porečje Mure, Drave, Save, in povodji Soče ter Jadranskih rek z morjem.

EKONOMSKA ANALIZA OBREMENJEVANJA VODA

V Ekonomski analizi obremenjevanja voda, ki je del NUV, so zajeti prikaz spreminjanja števila prebivalstva, opis socio-ekonomskih značilnosti sektorjev, povzetek obremenjevanja voda, ki ga opisani sektorji povzročajo, ter analiza trendov in projekcij razvoja sektorjev. Predstavljeni so okoljski stroški in stroški vode kot naravnega vira po posameznih dajatvah in sektorjih ter finančni stroški storitev gospodarskih javnih služb oskrbe s pitno vodo ter odvajanja in čiščenja komunalne in padavinske odpadne vode. V okviru Ekonomske analize so prikazani podatki o subvencijah storitev, povezanih z obremenjevanjem voda, opisana sta poraba sredstev, zbranih s plačili dajatev in Sklad za vodo. Obravnavana so tudi področja, na katerih se pojavljajo težave s financiranjem ključnih nalog upravljanja voda (urejanje voda in inšpekcijski nadzor). Rezultati ekonomskih analiz obremenjevanja voda predstavljajo podporo pri sprejemanju odločitev na področju upravljanja voda.

Ljudje z izvajanjem različnih dejavnosti povzročamo obremenjevanje voda. Med človekovimi dejavnostmi, ki obremenjujejo vode, in stanjem voda obstaja medsebojna odvisnost. Izvajanje določenih dejavnosti vpliva na stanje voda. Prav tako pa je od dobrega stanja voda odvisno tudi nemoteno opravljanje večine gospodarskih in drugih dejavnosti.

Izvajanje dejavnosti, ki obremenjujejo vode, povzroča okoljske stroške in stroške vode kot naravnega vira. Za povračilo teh stroškov je predpisano plačevanje dajatev za obremenjevanje voda. Zbrana sredstva so med drugim namenjena financiranju ukrepov, ki prispevajo k doseganju okoljskih ciljev. Cilj doseganje dobrega stanja voda koristi večini gospodarskih in drugih dejavnosti (Slika 5). Samo z ustreznim plačevanjem stroškov za obremenjevanje voda je možna trajnostna raba vodnih virov.

Slika 5: Vsebine, obravnavane v ekonomskih analizah NUV

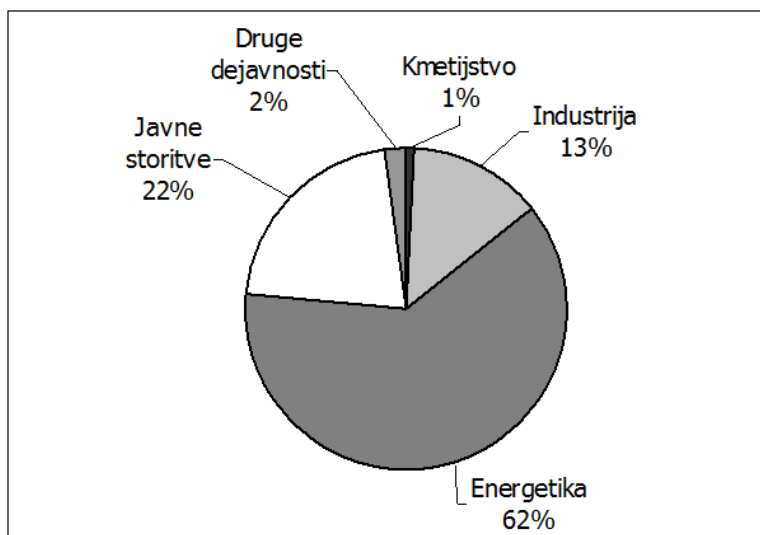
Za potrebe Ekonomske analize obremenjevanja voda so bile gospodarske dejavnosti, glede na Standardno klasifikacijo dejavnosti razvrščene v pet sektorjev (Kmetijstvo, Industrija, Energetika, Javne storitve in Druge dejavnosti). Večina podatkov je bila v analizirana za vsako vodno območje posebej.

Izvajalci storitev, povezanih z obremenjevanjem voda, iz različnih sektorjev povzročajo stroške vira in okoljske stroške, zato so, skladno z načelom povračila stroškov storitev, povezanih z obremenjevanjem voda in načelom »plača povzročitelj obremenitve«, zavezani k plačevanju dajatev za obremenjevanje voda. Dajatve za obremenjevanje voda so plačilo za vodno pravico in vodno povračilo ter okoljska dajatev za onesnaževanje okolja zaradi odvajanja industrijskih in komunalnih odpadnih voda. Plačila zavezancev so prikazana v spodnji preglednici, deleži njihovih plačil pa na Sliki 6.

Preglednica 1: Plačilo okoljske dajatve za komunalno in industrijsko odpadno vodo, obračunane koncesije in plačilo vodnega povračila po sektorjih v letu 2008 (ARSO, 2008a; ARSO, 2008b; ARSO, 2008c; lastni izračuni IzVRS)

Sektorji	Plačila okoljske dajatve za komunalno in industrijsko odpadno vodo (EUR)	Plačila vodnih povračil (EUR)	Obračunane koncesije (EUR)
Kmetijstvo	331.800	28.090	53.990
Industrija	2.417.470	2.366.970	1.505.640
Energetika	50.950	10.146.950	18.777.520
Javne storitve	457.750	9.554.920	71.530
Druge dejavnosti	373.070	438.890	118.620
Skupaj	3.631.040	22.535.820	20.527.300

Slika 6: Plačilo okoljske dajatve za komunalno in industrijsko odpadno vodo, obračunane koncesije in plačilo vodnega povračila po sektorjih v letu 2008 (ARSO, 2008a; ARSO, 2008b; ARSO, 2008c; lastni izračuni IzVRS)

S predpisanimi dajatvami za obremenjevanje voda je plačevanje okoljskih stroškov in stroškov vira v Republiki Sloveniji v veliki meri že zagotovljeno. V prihodnosti bo potrebno zagotoviti plačevanje tistih stroškov, ki z dajatvami trenutno še niso kriti. Tako bo doseženo popolno povračilo okoljskih stroškov in stroškov vira, za vse dejavnosti, ki obremenitve povzročajo, in tako bo načelo »plača povzročitelj obremenitve« v celoti upoštevano. Poleg tega bi bilo nujno zagotoviti namensko porabo vseh sredstev, zbranih s plačili dajatve za obremenjevanje voda, na način, da bi se vsa zbrana sredstva koristila izključno za doseganje ciljev upravljanja voda.

S tem namenom sta bila v Program ukrepov vključena ukrepa »Zagotovitev popolnega povračila okoljskih stroškov in stroškov vode kot naravnega vira« in »Prilagoditve in spremembe obstoječe zakonodaje za potrebe namenske porabe sredstev, pridobljenih iz plačil za okoljsko dajatev za onesnaževanje okolja zaradi odvajanja odpadnih voda, iz plačil vodnih povračil in iz plačil koncesij za rabo vodnega ali morskega javnega dobra ali naplavin (občinski in državni del sredstev)«.

KRATEK POVZETEK PROGRAMA UKREPOV

Za izvedbo ciljev, opredeljenih v nacionalnem programu upravljanja z vodami in NUV je Vlada RS sprejela Program ukrepov upravljanja voda. V programu ukrepov so opredeljeni temeljni ukrepi, ki se v RS že izvajajo na podlagi veljavnih predpisov. Za zasledovanje okoljskih ciljev NUV so za vodna telesa površinskih in podzemnih voda predvideni tudi dopolnilni ukrepi.

Program temeljnih ukrepov tvorijo ukrepi skupne vodne politike, ki izhajajo iz predpisov, s katerimi so bila v slovenski pravni red prenesena določila Vodne direktive in direktiv, navedenih v prilogi VI Vodne direktive ter drugi temeljni ukrepi, ki izhajajo iz slovenske zakonodaje, in sicer temeljni ukrepi za področja ekonomije, rabe, urejanja in varstva voda.

- **Program temeljnih ukrepov, ki se nanašajo na urejanje voda**

Program temeljnih ukrepov, ki se nanašajo na urejanje voda, je vezan na naslednje sklope:

- ohranjanje in uravnavanje vodnih količin,
- varstvo pred škodljivim delovanjem voda,
- vzdrževanje vodnih in priobalnih zemljišč in
- izboljšanje hidromorfološkega stanja površinskih voda.

Vsi ukrepi za področje urejanja voda se morajo presojati in izvajati v skladu s skupnim ciljem upravljanja voda – doseganjem dobrega ekološkega stanja, torej je ureditve voda treba v največji možni meri izvajati le na območjih, kjer je to nujno potrebno za zmanjšanje stopnje ogroženosti zdravja ljudi, naravnega okolja, gospodarskih dejavnosti ali kulturne dediščine. Ukrepi urejanja voda se nanašajo na vodne količine, škodljivo delovanje voda, vzdrževanje vodotokov in izboljšanje njihovega hidromorfološkega stanja.

- **Program ukrepov, ki se nanašajo na rabo površinskih in podzemnih voda**

Program temeljnih ukrepov, ki se nanašajo na rabo voda, je vezan na naslednje sklope:

- ukrepi za spodbujanje trajnostne rabe vode in
- ukrepi, ki se nanašajo na dovoljevanje rabe vode.

Temeljne ukrepe za spodbujanje trajnostne rabe vode sestavljajo zlasti zagotavljanje nadzora nad odvzemi in zaježitvami voda, inšpekcijski nadzor rabe voda, zagotavljanje oskrbe prebivalcev s pitno vodo ter uvajanje učinkovite rabe vode v kmetijstvu in prilagoditev vrste in način kmetovanja.

Pri temeljnih ukrepih, ki se nanašajo na dovoljevanje rabe vode pa gre predvsem za omejitve, prepovedi in pogoje rabe vode in naplavin.

- **Program temeljnih ukrepov, ki se nanašajo na varstvo površinskih in podzemnih voda**

Program temeljnih ukrepov varstva voda so vezani na področja:

- onesnaževanja voda,
- hidromorfoloških obremenitev,
- bioloških obremenitev,
- območja s posebnimi zahtevami in
- ostali temeljni ukrepi.

Temeljne ukrepe za področje onesnaževanja voda sestavljajo ukrepi za področje onesnaževanja iz industrijskih virov, kmetijskih virov ter onesnaževanja voda zaradi poselitve. Pri temeljnih ukrepih za področje onesnaževanja iz industrijskih virov gre za ukrepe, katerih cilj je zmanjšanje onesnaževanja iz različnih industrijskih virov, ukrepe za področje onesnaževanja iz kmetijskih virov pa sestavljajo ukrepi za preprečevanje ali nadzorovanje vnosa onesnaževal in hranil. Pri temeljnih ukrepih za področje onesnaževanja zaradi poselitve gre za zagotavljanje ustreznega odvajanja in čiščenja komunalne odpadne vode.

Temeljni ukrepi na področju hidromorfoloških obremenitev so naslovljeni predvsem na okoljski cilj preprečevanje slabšanja stanja voda zaradi novih posegov v vodno okolje.

Temeljni ukrepi za področje bioloških obremenitev izhajajo zlasti iz Zakona o ohranjanju narave in Zakona o sladkovodnem ribištvu, ki prepovedujeta naseljevanje tujerodnih vrst organizmov. Številne mednarodne konvencije zavezujejo Slovenijo, da bo preprečevala vnašanje in nadzorovala ali izkoreninjala tiste tujerodne vrste, ki ogrožajo ekosisteme, habitate ali vrste.

Temeljni ukrepi za območja s posebnimi zahtevami izhajajo iz predpisov, ki urejajo vodovarstvena območja, kopalne vode, ogrožena območja, občutljiva območja, ranljiva območja, območja pomembna za življenje in rast morskih školjk in morskih polžev, območja salmonidnih in ciprinidnih voda, zavarovana in varovana območja v skladu s predpisi, ki urejajo ohranjanje narave, za katera sta pomembna vodni režim in kakovost voda ter območja varstvenih voda v skladu s predpisi, ki urejajo ribištvo.

Med ostalimi temeljnimi ukrepi so zajeti predvsem ukrepi, s katerimi se ureja področje onesnaževanja zaradi incidentnih dogodkov, ukrepi za varstvo pred onesnaževanjem zaradi nesreč pri prevozu nevarnega blaga v prometu ter ob jedrskih nesrečah, ukrepi v zvezi s čezmejnimi onesnaževanjem ter ukrepi za ublažitev škodljivih vplivov na stanje vodnega telesa, kjer so predvidena odstopanja od okoljskih ciljev.

- **Program temeljnih ukrepov – ekonomski instrumenti**

Upravljanje voda temelji na načelu povračila stroškov, ki pri obremenjevanju voda nastanejo. Zagotoviti je treba, da se z dajatvami krijejo okoljski stroški in stroški vode kot naravnega vira v skladu z načelom "plača povzročitelj obremenitve". Le tako bodo vodni viri razpoložljivi za opravljanje storitev, povezanih z obremenjevanjem voda tudi v prihodnosti. Pomembno je tudi, da plačila za obremenjevanje voda spodbujajo varčno rabo vode in zmanjševanje onesnaževanja voda. Za izvajanje opisanih načel upravljanja voda so predpisani naslednji temeljni ukrepi v obliki ekonomskih instrumentov:

- ukrepi za izvajanje načela povračila stroškov za storitve, povezane z obremenjevanjem voda v skladu z načelom »plača povzročitelj obremenitve«,
- ukrepi za gospodarno rabo vodnih virov in
- ukrepi na vodovarstvenih območjih.

Program dopolnilnih ukrepov sestavljajo naslednji sklopi ukrepov:

- dopolnilni ukrepi za doseganje dobrega stanja oziroma dobrega potenciala (DUDDS),
- dopolnilni ukrepi za preprečitev poslabšanja ali slabšanja stanja (DUPPS),
- drugi dopolnilni ukrepi (DDU),

- dopolnilni ukrepi - ekonomski inštrumenti (ED) in
- dopolnilni ukrepi za blaženje podnebnih sprememb (PS).

Za vodna telesa površinskih in podzemnih voda, kjer leta 2015 brez dopolnilnih ukrepov okoljski cilji ne bodo doseženi, so predvideni dopolnilni ukrepi za doseganje dobrega stanja oziroma dobrega potenciala. Tu gre predvsem za poostreitev inšpekcijskega nadzora (emisije, kmetijstvo), kmetijske ukrepe (izobraževanje in usposabljanje kmetijskih svetovalcev, optimizacija Programa razvoja podeželja 2007-2013, subvencioniran odvoz presežkov živinskih gnojil...), zasaditev in vzdrževanje obrežne vegetacije, obnove ter tehnične ukrepe za posamezna močno preoblikovana vodna telesa površinskih voda (gradnja prehoda za vodne organizme ali premeščanje rib, namestitvev odmrlih dreves, strojno čiščenje zamuljenega dna vodnega telesa, sonaravna ureditev na območjih togih asfaltnih in betonskih zavarovanj brežin...).

Za vsa vodna telesa površinskih in podzemnih voda so predvideni tudi dopolnilni ukrepi za preprečitev poslabšanja ali slabšanja stanja voda. To so predvsem so predvsem informiranje, osveščanje in izobraževanje javnosti, okrepitev inšpekcijskih služb, omejitve, prepovedi in pogoji rabe voda ter izdelava tehničnih smernic. Pomembni so tudi ukrepi, vezani na ugotavljanje vira oziroma vzroka onesnaževanja (z živim srebrom, s tributilkositrovimi spojinami, s posebnimi onesnaževali...). Med dopolnilne ukrepe za preprečitev poslabšanja ali slabšanja stanja so zajeti ukrepi za smotrno rabo voda.

V sklopu NUV so predvideni drugi dopolnilni ukrepi, pri katerih gre predvsem za priporočila za dopolnitev pravnih, upravnih in administrativnih postopkov ter za razvojno-raziskovalne ukrepe.

Dopolnilni ukrepi, povezani z ekonomskimi instrumenti se nanašajo na izboljšave pri zbiranju podatkov, izdelavo strokovnih podlag in na spremembe veljavnih predpisov. Z izvedbo navedenih dopolnilnih ukrepov bo zagotovljeno popolno povračilo stroškov, ki pri obremenjevanju voda nastajajo ter namenska poraba finančnih sredstev, zbranih s plačili teh stroškov.

Pri dopolnilnih ukrepih za podnebne spremembe gre za ukrepe, vezane na pripravo strategije in operativnega programa prilagajanja upravljanja voda podnebnim spremembam ter za razvoj rabe voda z upoštevanjem podnebnih sprememb.

Prepovedi in omejitve rabe predstavljajo del dopolnilnih ukrepov za preprečitev poslabšanja ali slabšanja stanja voda. Predvsem so pomembne omejitve rabe v povirjih in vodotokih z malimi specifičnimi odtoki. Na ta način se ščitijo najbolj občutljivi deli porečij, kjer imajo že majhni odvzemi v sušnih obdobjih velik negativen vpliv na stanje voda in z njo povezanih ekosistemov. Tako se spodbuja tudi trajnostni razvoj, saj se rabe usmerja na dele vodotokov, ki so manj občutljivi in hkrati ekonomsko bolj primerni za izkoriščanje. Omejitev upošteva, da je treba v izjemnih primerih dopustiti rabo vode tudi na teh delih vodotokov zlasti tam, kjer je to pomembno za življenje prebivalcev.

Prav tako je omejena raba na odsekih vodotokov in na naravnih jezerih, pomembnih za določitev za tip površinske vode značilnih referenčnih razmer (v nadaljnjem besedilu: odseki). Ti odseki predstavljajo odseke vodotokov in naravna jezera, kjer so obremenitve in vplivi človeških dejavnosti najmanjši. Odseki predstavljajo izhodišče za vrednotenje ekološkega stanja drugih vodnih teles, ki ga morajo vse države članice EU periodično vrednotiti skladno z določili Vodne direktive. Ti odseki predstavljajo vir za uspešno obnovo drugih degradiranih delov vodotokov in jezer, ki ne dosegajo dobrega stanja. Predstavljajo referenco za spremljanje dolgotrajnih vplivov na stanje voda, kot so na primer klimatske spremembe. S tem se zagotavlja princip trajnostne rabe vode in sicer tako, da se stanje voda ohranja danes, s čimer se tudi za prihodnost ohranja širok nabor ekosistemskih storitev, ki so povezane z vodo. To so samočistilna sposobnost vodotokov, ohranitev biodiverzitete ter pogoji za razvoj turizma in rekreacije. Tudi tu je upoštevano, da je treba v izjemnih primerih dopustiti rabo vode tudi na teh delih vodotokov, kjer je to pomembno za življenje prebivalcev.

FINANČNA SREDSTVA

Vodna direktiva določa, da mora ekonomska analiza za podporo odločanju poleg ekonomske analize obremenjevanja voda (že opisano zgoraj), vsebovati tudi dovolj informacij za določitev, kateri ukrepi lahko ob upoštevanju njihovih stroškov najbolj učinkovito izboljšajo stanje vodnega telesa. Ekonomske analize in metode so bile vključene v celostni proces načrtovanja programa ukrepov, saj je bilo vrednotenje stroškov in njihova primerjava z učinkovitostjo ukrepov eden ključnih korakov pri pripravi Programa ukrepov upravljanja voda za obdobje 2011-2015 in NUV.

Glavni namen analize je bila presoja ukrepov za izboljšanje trenutnega stanja voda in doseganje dobrega ekološkega stanja voda. Za doseganje ciljev varstva, urejanja in rabe voda je bil v okviru NUV izdelan program ukrepov za obdobje do leta 2015. Program ukrepov zajema poleg prikaza temeljnih in

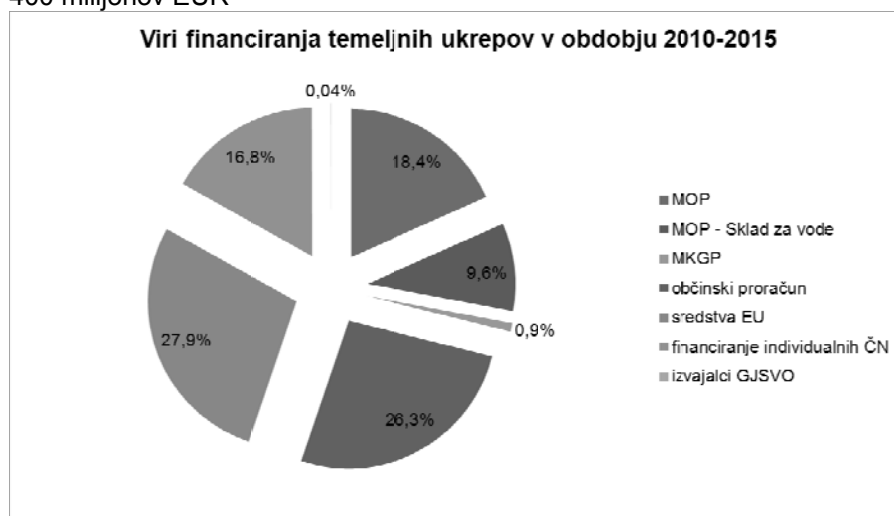
dopolnilnih ukrepov tudi opredelitev vsote vseh potrebnih finančnih sredstev in možnih virov financiranja za izvedbo temeljnih in dopolnilnih ukrepov.

Ocenjeno je, da bo v obdobju 2010-2015 za izvedbo temeljnih ukrepov potrebnih približno 2.376 milijonov EUR (Preglednica 2). Za izvedbo dopolnilnih ukrepov pa bo v obdobju 2011-2015 potrebnih približno 40,7 milijonov EUR. V nadaljevanju je podan podrobnejši prikaz stroškov izvedbe temeljnih in dopolnilnih ukrepov ter njihovih virov financiranja.

Preglednica 2: Stroški temeljnih ukrepov za obdobje 2010-2015.

Temeljni ukrepi	Stroški temeljnih ukrepov za obdobje 2010-2015 (v 000 EUR)
Temeljni ukrepi, ki se nanašajo na ekonomske inštrumente	2.400
Temeljni ukrepi, ki se nanašajo na rabo površinskih in podzemnih voda	140.000
Temeljni ukrepi, ki se nanašajo na urejanje voda	422.938
Temeljni ukrepi, ki se nanašajo na varstvo površinskih in podzemnih voda	1.810.703
SKUPAJ	2.376.041

Kot je razvidno iz Slike 7, je za izvedbo temeljnih ukrepov 30% sredstev potrebno zagotoviti iz državnega proračuna (MOP, MKGP), kar predstavlja približno 685 milijonov EUR. Preostali del sredstev za izvedbo temeljnih ukrepov (70%) pa je potrebno zagotoviti iz drugih virov. Iz občinskih proračunov je potrebna zagotovitev 625 milijonov EUR, iz sredstev EU pa približno 670 milijonov EUR, medtem ko so sredstva za financiranje izgradnje individualnih čistilnih naprav ocenjena na približno 400 milijonov EUR

Slika 7: Viri financiranja za izvedbo temeljnih ukrepov v obdobju od leta 2010 do 2015 v Republiki Sloveniji.

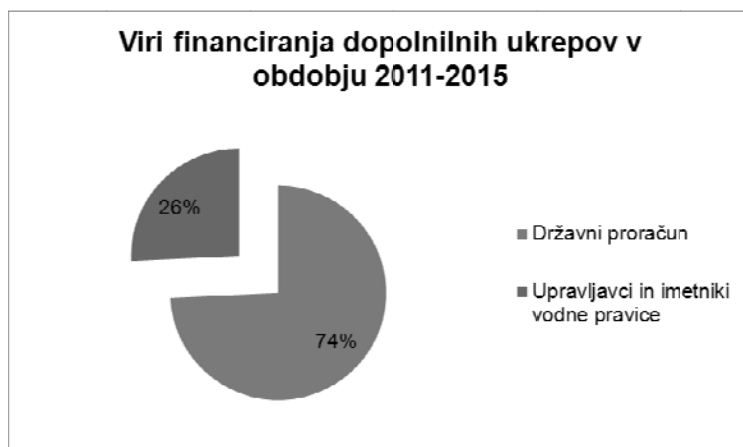
Ob upoštevanju učinkovitosti temeljnih ukrepov je bila izvedena analiza stroškovne učinkovitosti za dopolnilne ukrepe, ki se predpišejo v primeru, ko se oceni, da s temeljnimi ukrepi ne bodo doseženi cilji za doseganje dobrega stanja oziroma dobrega potenciala voda.

Stroški ukrepov so bili ocenjeni na državni ravni in so prikazani za posamezne vrste dopolnilnih ukrepov (Preglednica 3).

Preglednica 3: Stroški dopolnilnih ukrepov za obdobje 2011-2015.

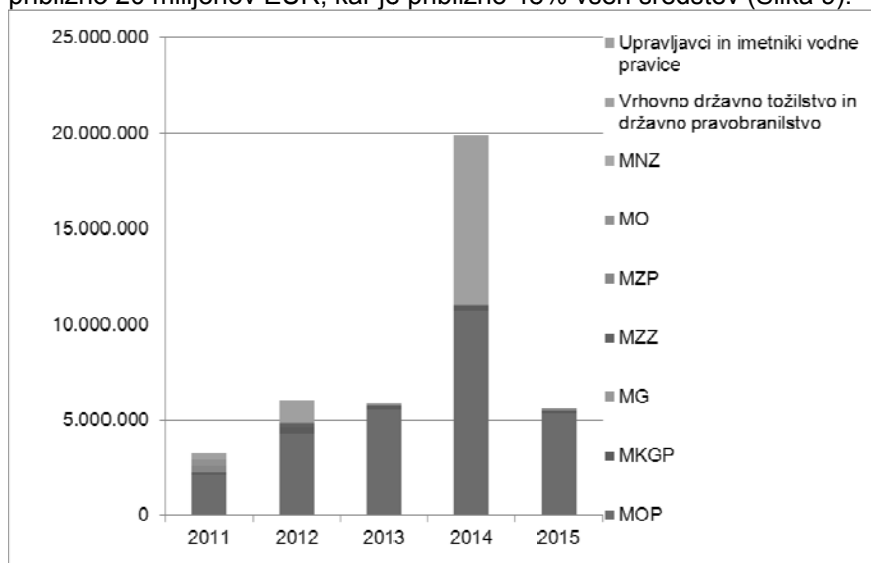
Dopolnilni ukrepi	Stroški dopolnilnih ukrepov za obdobje 2011-2015 (v 000 EUR)
Dopolnilni ukrepi za preprečitev poslabšanja ali slabšanja stanja (DUPPS)	7.042
Dopolnilni ukrepi za doseganje dobrega stanja oziroma dobrega potenciala (DUDDS)	24.452
Drugi dopolnilni ukrepi (DDU)	8.564
Dopolnilni ukrepi – ekonomski instrumenti (ED)	500
Dopolnilni ukrepi za podnebne spremembe (PS)	219
SKUPAJ	40.777

Za izvedbo vseh dopolnilnih ukrepov v Republiki Sloveniji, bo potrebno iz državnega proračuna zagotoviti približno 30,3 milijonov EUR, kar predstavlja 74 % vseh sredstev. 26 % sredstev (10,5 milijonov EUR) pa bo potrebno zagotoviti s strani upravljavcev in imetnikov vodne pravice (Slika 8).

Slika 8: Viri financiranja za izvedbo dopolnilnih ukrepov v obdobju od leta 2011 do 2015 v Republiki Sloveniji.

Največ izdatkov za izvedbo dopolnilnih ukrepov je predvidenih v letu 2014, ko bo potrebno zagotoviti približno 20 milijonov EUR, kar je približno 48% vseh sredstev (Slika 9).

Slika 9: Predvidena višina sredstev v EUR za izvedbo dopolnilnih ukrepov po posameznih virih financiranja v obdobju od leta 2011 do 2015.

VIRI

ARSO (2008a). Podatki o plačilu vodnih povračil za obdobje 2002-2008. Agencija Republike Slovenije za okolje, Ljubljana.

ARSO (2008b). Podatki o plačilu okoljske dajatve za obdobje 2002-2008. Agencija Republike Slovenije za okolje, Ljubljana

ARSO. (2008c). Podatki o obračunanih koncesijah za obdobje od leta 2005 do leta 2008. Agencija Republike Slovenije za okolje, Ljubljana

http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/voda/nacrt_upravljanja_voda_za_vodni_obmocji_donave_in_jadranskega_morja_2009_2015/

http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/voda/nacrt_upravljanja_voda_za_vodni_obmocji_donave_in_jadranskega_morja_2009_2015/nuv_besedilni_in_kartografski_del/

http://www.izvrs.si/pregledovalnik_vtpv/

Uredba o načrtu upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja (Url. RS, št. 61/2011)